

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ЛІТЕРАТУРИ

УДК 821.161.2 [Якубський]

О.Д. СІНЧЕНКО,
*кандидат філологічних наук,
молодший науковий співробітник відділу теорії літератури
Інституту літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України*

ФОРМАЛІСТИЧНІ АСПЕКТИ ЛІТЕРАТУРНОЇ ТЕОРІЇ БОРИСА ЯКУБСЬКОГО

У статті проаналізовано літературознавчі погляди Бориса Якубського на формалізм, зокрема на такі поняття, як «літературна еволюція», «літературний вплив», «літературна система».

Ключові слова: формалізм, літературна еволюція, літературний вплив.

Літературний процес 1920–30-х років, попри постійний інтерес до нього літературознавчої науки, досі лишається «білою плямою», приховуючи в собі десятки, а то й сотні імен і досліджень, що потребують якісного неупередженого переосмислення й реконструювання історико-літературної парадигми.

Досі малознаною лишається наукова спадщина Ф. Якубовського, В. Юринця, З. Чучмарова, Гр. Майфета та ін. гуманітаріїв, які свого часу зробили вагомий внесок у вітчизняне літературознавство. Поміж них і доробок Бориса Володимировича Якубського, представника українського академічного літературознавства 1920-х р., діячі якого (М. Зеров, П. Філіпович, О. Білецький, І. Айзеншток та ін.) формувалися в середовищі літературознавчих шкіл – О. Потебні (психолінгвістична) і В. Перетца, А. Лободи (філологічна), а відповідно мали сформовану методологічну культуру мислення.

Виходець з університетського семінару Андрія Лободи, Якубський заявив про себе найперше як теоретик і методолог літератури. Йому належить ряд досліджень із теорії літератури (книги «Наука віршування» (1922), «Соціологічний метод в письменстві» (1923), статті «До взаємин марксівської методи з старими методами літературознавства» (1927), «Нові досягнення марксизму в літературознавстві» (1927), «До “реабілітації” форми в мистецтві» (1927) тощо, а також праці з історії літератури про творчість Т. Шевченка, Лесі Українки, С. Васильченка, Дм. Загула, Ю. Яновського, М. Семенка та ін.

Якубський одним із перших в українському літературознавстві пропонує якісні зразки формального аналізу в статтях «Форма поезій Шевченка» (1921), «Із студій над Шевченковим стилем» (1924), «До проблеми ритму Шевченкової поезії» (1926), а також йому вдається створити перший україномовний підручник із версифікації, максимально залучивши до нього український матеріал. Саме «Науку віршування» (1922), на думку літературознавця Н. Костенко, «можна розглядати зрештою як певний маніфест теоретичних поглядів неокласиків на поезію і вірш, версифікаційне кредо Київської Александрії» [1, с. 6].

У українському літературознавстві 1920-х років питання про важливість формалістичного підходу не підлягає сумніву, однак не домінує. Традиції філологічної школи Володимира Перетца, а також літературний соціологізм Сергія Єфремова не лише знаходять своїх прихильників, але й лишаються інструментарієм для «університетського» літературознав-

ства (М. Зеров, П. Филипович, М. Драй-Хмара, М. Калинович, Ф. Савченко та ін). Визначальною рисою стає для нього підкреслення прикладного характеру формалізму, тоді як загальнометодологічні пошуки провадяться в царині соціологізму й марксизму.

Борис Якубський також у більшості своїх згадок про формалізм відгукується доволі критично, вважаючи, що як теоретична школа він відразу припустився двох помилок: першої – пробував видати статистичні підрахунки всяких літературно-формальних ходів за єдину науково-літературну працю, що, на думку науковця, «лише технічно-підготовча, чорна робота», другої – «відразу взяв занадто крайню позицію, відкидаючи в літературознавстві все, крім вивчення «форми», навіть і тоді, коли значно обережніше під формальною аналізою розумів вже не тільки статистично-описову роботу, а й певні, все-ж таки тільки на формальному ґрунті зроблені, загальні спостереження над еволюцією літератури» [3, с. 229]. Якщо зважити за що Якубський критикує формалізм, то виявиться, що лише за статус (явище цілком умовне), але не за принципи, прийоми й сам аналіз. У формалізмі він розгледів тенденцію до наукового літературознавства й прагнув захистити його від вульгаризації, яка стояла на заваді до визнання досягнень цього методу й відкидала можливість наукової дискусії. Він навіть пропонує замінити якимось назву «формалізм», щоб уникнути драгливих конотацій.

Якубський сприймає мистецтво в його епістемологічній і комунікативній функціях. Твір мистецтва для нього – «твір певної суспільної ідеології», тому митець «завжди має щось сказати, втілити в ту чи іншу форму з своїх думок, поглядів, устремлень, ідеалів... треба тільки знайти для цього «щось» відповідну форму» [3, с. 229]. Що зумовлює потребу «завжди щось сказати» літературознавець до кінця так і не прояснює, але йдеться перш за все про «ідеї поетичні та непоетичні», для яких «тепер» такий поділ недоцільний – «всі ідеї людські можуть стати й поетичними темами. Вкладати найкращі ідеї в поетичну форму можна тільки тоді, коли й ця форма високо гарна, коли вона стає мистецтвом» [7, с. 169]. Здається, в цьому фрагменті Якубський забуває про часто декларовані ним межі класового підходу до розуміння мистецтва, коли дозволяє собі говорити не про «класові, сиріч пролетарські ідеї», а про «ідеї людські», універсалізуючи тим самим свої положення. Окрім визнання важливості як змісту, так і форми в літературі, Якубський намагається заперечити вульгарне потрактування плеханівської формули аналізу творів мистецтва, характерне для пролетарської критики, доводячи, що Плеханов сам іде від аналізу форми до змісту, адже і форма і зміст для нього соціально обумовлені.

На думку Якубського, формальний аналіз зосереджений на аналізі літературного стилю, тоді як завданням соціологічного аналізу за результатами аналізу літературного стилю – виявити його зв'язок із стилем доби. Також розходиться із формалістами в поглядах на літературний факт як предмет вивчення, який для нього складається зі «змісту» та «форми», а не лише «літературної форми» й завжди соціально обумовлений. Тому завдання літературознавця, на думку Якубського, дати його повне тлумачення.

Певною мірою науковець погоджується з вирішенням формалістами поняття «літературна специфіка», що спонукає літературознавця зважати на «літературне оформлення». Позаяк «твір мистецтва з'являється тільки з того моменту, коли його «оформлено». Тоді такі явища, як «соціальне обумовлення», «соціальний заказ» не заперечуються, але стають предметом вивчення суміжних наук: історії, соціології, психології. Такий підхід, на думку Якубського, перетворює літературознавця на «вузького фахівця одної з частин літературознавства» й не дає можливості збагнути вповні таке складне утворення, як літературний твір, бо «зміст у літературному творі завжди конче поданий тільки у формі, без уважного ставлення до форми твору його як слід і не розглянеш, і не зрозумієш», тому «ця неподільна, органічна єдність примушує літературознавця брати на свої плечі весь літературний твір в усіх його складних функціях і ставати для того й істориком, і соціологом, і психологом, і ким потрібно, щоб повно зрозуміти предмет свого вивчення» [3, с. 129–130].

Фактично Якубський повертається в русло академічного літературознавства XIX ст., але ставить його на більш науковий ґрунт, де наука про літературу вже має своє чітко окреслене місце й вирізняється на тлі інших наук.

Одним із найістотніших для літературознавства понять Якубський вважає літературну еволюцію. З часів Олександра Веселовського в академічному літературознавстві цьому

поняттю приділяється особлива увага. Формалісти актуалізують її по-новому. На їхню думку, літературна еволюція постає як постійний невинний процес функціонування іманентного літературного ряду, який скеровується за допомогою заперечення й відкидання попередньої традиції. Якубський вважає таке її розуміння лише частиною справи, адже в ньому знехтувано проблему «зв'язку мистецтва літератури з його соціальним оточенням та обумовленості ним літературних явищ». Чітким його переконанням стає думка, що мистецтво – одна з найміцніших соціальних функцій, і говорити про його «іманентність» не випадає. Тому в більшості своїх літературних досліджень він подає аналіз біографії, літературних впливів та естетичних елементів творів, аналіз тематичного й формалістичного пластів художніх творів, зокрема у студіях про творчість Лесі Українки, О. Кобилянської, Панаса Мирного, Д. Загула та ін.

Літературна еволюція складається з послідовно змінних шкіл, напрямів, течій, літературних традицій, що пов'язані з «певною добою та певною суспільною класою» [9, с. 91]. Головний чинник літературної еволюції, на думку Якубського, є не так зміна форм, як те, що «нова соціальна верства приносить із своєю перемогою новий зміст життя, що його повинна відбити, виразити нова література». Відповідно, «в літературній еволюції новий зміст шукає собі відповідної форми, а не нова форма шукає відповідного їй змісту» [3, с. 129]. Цей процес тривалий, адже в межах літературної еволюції відбувається постійне витіснення традиції, й поступова канонізація нових структурних елементів.

Якубський противник «революційної» теорії мистецтва. На його думку, «ніколи не буває так, що коли сьогодні замахують червоні прапори на вулицях, то завтра вже матимемо пролетарську літературу» [11, с. 125]. Тому він і полемізує з Володимиром Коряком, який у статті «Етапи» проголосив пролеткультівську формулу розриву з мистецтвом минулого. Проголошення Коряком «початку нової ери» Якубський потрактовує так: «Погоджуюся, що нова ера почалася, але не в українській літературі, тільки в соціальній історії українського народу» [11, с. 128]. Проте Якубський не радикалізує цього положення так, як те зробив Л. Троцький, взагалі заперечуючи можливість пролетарського мистецтва.

У руслі марксистської доктрини циклічність літературної традиції Якубський підпорядковує історії «класової ідеології в її естетичному виявленні», що має три фази функціонування (їм підлягають і літературні впливи).

Йдучи слідом за А. Цейтліним, науковець пропонує мати справу тільки зі справжнім «впливом» та розрізняти в ньому три різні модифікації:

Літературна традиція	Літературний вплив
Народження й становлення (боротьба зі старою школою, гостре відштовхування від неї)	Використання (притягання менше, ніж відштовхування; це – найслабша категорія впливу)
Розквіт (усталення літературних канонів)	Засвоєння (притягання є рівним відштовхуванню; це – середньої якості вплив)
Занепад	Наслідування (притягання до певного твору більше, ніж відштовхування від нього; це – найміцніший вплив)

У часи гвалтовного заперечення літературної традиції, Якубський вказує на те, що традиція сама по собі не зникає в один момент: у літературі відбувається поступове її викорінення, заміна іншими структурними елементами, які згодом канонізуються. «Традиція» в літературній еволюції відіграє певну роль, але не головну, тільки другорядну, кожного разу при кожній літературній зміні іншу й своєрідну» [10, с. 5].

Загальним постулатом для Якубського є те, що літературні впливи та запозичення – це явища соціальні й підлягають соціологічному аналізу. Під літературним впливом він розуміє «не просто збіг чи подібність, а явище генетичного зв'язку та каузальної (причинової) залежності», що різниться від «збігу» (здебільшого випадковий) і «ремінісценції» (несвідомо), які, на думку критика, не мають ніякого соціологічного значення, і попри те, що часто зустрічаються, не характеризують ні твору, ні його автора.

Якубський подає класифікацію літературних впливів «немарксистського» критика Альфреда Бема із його статті «До уявлення поняття історико-літературного впливу» (1916): 1) вплив тематичний (запозичення теми й тільки), 2) вплив композиційний та сюжетний (у розвитку та трактуванні теми) та 3) вплив формальний (стилю та мови) [2, с. 3].

Загальна соціологічна формула літературних впливів, на думку Якубського, належить Плеханову (книга «До питання про розвиток моністичного погляду на історію» (1895)). Відштовхуючись від Плеханова, він все ж прагне поглибити бачення літературного впливу. «Нам мало зараз знати, в яких випадках і в яких стосунках можливі літературні впливи; по-перше – нас цікавлять глибші й точніші визначення соціальної групи, що її літературні твори впливають, чи, навпаки, відчувають на собі чийсь-то вплив; по-друге – нам цікаво, що власне з тих творів впливає, і чому те, а не те. Говорячи просто, ми хочемо цілком зрозуміти, витлумачити собі і ввести до процесу звичайної літературної еволюції явище літературного впливу» [2, с. 4]. Як наслідок, можна стверджувати, що емпіричні фіксування впливів не переростають в теоретичні конструкти, тому й класифікація цих впливів постає лише описово.

На відміну від Плеханова, який надавав ваги лише міжнародним літературним впливам, Якубський вказує на важливість соціологічного аналізу впливів і в межах однієї національної літератури. Критикуючи стару літературознавчу науку про впливи за абстрактність, пов'язану з дослідженням «несвідомих впливів» у межах різних країн, Якубський заговорив про потребу тлумачення причин впливів, намагався поставити питання про літературні впливи на конкретну соціологічну основу.

З російських джерел Якубський називає дві статті про літературний вплив – С. Боброва «Запозичення і впливи, спроба методологізації питання» (1922) і А. Цейтліна «До соціології літературних впливів» (1927).

С. Бобров звертає увагу на метро-ритмічні запозичення у віршах. Якубський вносить певне уточнення в концепцію Боброва, який «влучно вказав на низку типових «впливових» віршових ритмів і тільки б треба було сказати, що це власне «штампи», «зразки» для запозичень та ремінісценцій не просто ритмічні чи метричні, а власне ритмічно-синтаксичні; надаремне він силкується показати їх читачеві, розкладаючи рядок на стопи та слова; тут грає найбільшу роль ритмічно-синтаксична фігура». Тому треба придивлятися до «запозичень та впливів» не тільки до текстуальних та композиційних, але й до ритмічно-синтаксичних» [2, с. 4].

У силу своєї звички використовувати аксіоматично чужі цитати, Якубський погоджується із поглядами Цейтліна на ту обставину, що «в нас досі найбільш займалися зовнішнім порівнянням творів, а нам потрібно пояснити причини «впливів», чого досі майже ніхто не давав, обмежуючись констатуванням «факту» впливу». Це провадить до диференціації літературної динаміки й ототожнення типології літературних впливів із «фазами літературної еволюції певної класи». Але це ототожнення не виглядає догматичним, адже Якубський припускає можливість «чужого» впливу, який може внести свої корективи «в усі ці три доби розвитку класи». По суті, поняття класу в цьому разі не містить у собі вузькополітичного значення, як воно почало формуватися вже в 1920-х роках, а є більше соціологічним, як певний тип утворення, організації людської спільноти, в такому разі, воно підлягає більш універсальній, впровадженій ще Аристотелем, онтологічній формулі, в якій зафіксовані поняття форми й матерії та їхні процесуальна організація й розпад. Під цим поглядом прагнення Якубського дослідити соціологічно проблему «розвитку, еволюції, трансформації літературних форм» – цілком логічне. Тут він дещо відходить від власної позиції, яка виявилася в коментуванні поглядів Тинянова, надаючи перевагу вивченню еволюції літературних жанрів перед вивченням їхньої генези. Тепер він цілком у дусі пізнього формалізму пов'язує жанр із «жанровою системою певної доби, що до неї певний твір належить». Для нього важливо до проблеми «еволюції літературної форми» додати питання про «літературну жанристику», і відповідно з'ясувати чим є жанр і чому від постійно зазнає змін?

У визначенні жанру Якубський посилається на Томашевського, слідом за ним розуміючи під жанрами «особливі класи чи групи творів, що кожна з них вживає специфічну для себе суму літературних засобів у залежності: 1) від спорідненості певних засобів; 2) від мети, що її ставить собі твір; 3) від оточення, в якому виникає, для якого призначається твір і від умов його сприймання, нарешті, 4) від наслідування старих творів і, значить, певної літературної традиції» [5, с. 1].

Кожний жанр зумовлений домінантними літературними засобами, що підпорядковують собі всі інші другорядні для цього твору засоби, «потрібні для утворення художньої цілості». «Ці засоби, звичайно, дуже різноманітні, рідко належать тільки якомусь одному

жанрові, як його особливість, а частіше схрещуються і входять до кількох різних жанрів у тих чи інших комбінаціях та пропозиціях». Це веде до того, що дати чітке визначення бодай-якому жанрові практично неможливо. Як приклад Якубський вказує на те, що «середньовічний роман буде відрізнятися від сучасного роману куди більше, ніж наприклад, сучасний роман від сучасної повісти чи новели (залишиться тільки різниця розмірів, та й то, до певної міри, умовна й сумнівна)» [5, с. 2].

До трансформації жанру належить творча воля автора, який урізноманітнює визначені жанрові ознаки, додаючи інші елементи – «комплекси літературних засобів», перекомбінування яких впливає на його еволюцію. Основним питанням для Якубського є те, що зумовлює це перекомбінування, яке пов'язувати виключно із волею автора неправомірно. Він настійно прагне уникнути «описового та класифікаційного процесів», зосереджуючи увагу на з'ясуванні причин виникнення того чи іншого літературного явища. Скажімо, його цікавить не класифікація літературних жанрів, а обумовленість їхньої трансформації й ті закони, яким вона підлягає.

Якубський постійно в дослідженні літератури апелює до її структури та форми, робить соціологічні узагальнення на основі формального аналізу, що засвідчує його послідовність як науковця власним технологічним принципам аналізу художнього твору. Манерою Якубського було те, що він відкрито не брав участі в літературних дискусіях, проте його позиція доволі чітко виявляється в теоретико-літературних статтях, які завжди відповідали тим тенденціям, що домінували в українському літературознавстві.

Одне з нагальних питань, що постає в українському літературознавстві 1923 р. – питання про зміст і форму. Власне навколо нього відбувається перша серйозна дискусія в українському літературознавстві 1920-х років. Безпосередньо в ній взяли участь В. Коряк, Ю. Меженко, В. Гадзінський. (У цьому контексті можна розглядати й такі праці, як «Соціологічний метод» Б. Якубського, який солідаризується з Меженком, «Українська література перед 7 Жовтнем» Коряка, де він виступає проти формалізму і Меженка, а також «Питання економічно-соціальної формули...» А. Ковалевського).

Питання про зміст і форму так і лишилося своєрідною теоретичною загадкою, і через шість років постає знову, але уже в контексті поглядів російських науковців Б. Ейхенбаума й професора В. Переверзева та критики його літературознавчої концепції. Спекулятивний характер таких дискусій виявився в тому, що за формалізм почали шпетити всіх письменників чи літературознавців, які зосереджували увагу на формі літературного твору.

Питання змісту й форми Якубський торкається в ряді статей, зокрема – «Форма поезій Шевченка» (1921), «До "реабілітації" форми в мистецтві (Про одну з розв'язаних проблем літературознавства)» (1927), «Проблема літературної еволюції» (1927), «Соціологія літературних впливів» (1927) та ін. Прихильник літературознавчого академізму він лишається «еклектиком» і послідовником Плеханова, виділяючи у творі і зміст, і форму водночас, вказуючи, що обидва поняття невдалі, а їхнє умовне розмежування провадить до плутанини. На термінологічну недосконалість цих понять літературознавці (В. Гадзінський, Ф. Якубовський, М. Семенко) вказували постійно, але ні змінити назви, ні тим більше саму аналітичну концепцію поділу літературного твору на зміст і форму їм так і не вдалося. Позитив від такої дискусії безперечно був і, певною мірою, мав історичне значення не лише для 1920-х років, але й для українського літературознавства в цілому, оскільки її підґрунтя становили власне літературні проблеми.

Зміст для Якубського постає як «вираз, відбиття життєвих «вражін», «досвіду» і «світосприймання» письменника, які, своєю чергою, зумовлює «світосприймання певної доби, певної класи чи класової групи», що стає передумовою робити «переклад з мови літературної на мову соціологічну» [5, с. 2].

Якубський розглядає літературний твір у двох аспектах: як документ ідей, і як літературну форму (остання становить сам предмет історії літератури). Твір є водночас естетичним фактом і соціальним, в якому зміст і форма нероздільні, оскільки «літературний твір є завжди соціальна функція». Саме органічну складність художньому твору й дає можливість враховувати соціологічний метод. Перехід від літературної форми до міждисциплінарного аналізу «документу ідей».

Із життям літературу пов'язує «зміст», а він, на думку Якубського, завжди випереджає форму, змушує її еволюціонувати, видозмінюватися відповідно до вимог змісту. Еволюції

підлягають усі літературні елементи: тематика, сюжет, фабулярність, жанр і літературний стиль.

У критичній позиції Якубського неважко виявити суміжність із поглядами Віктора Жирмунського, який так само, як і Якубський, у дискусії з формалістами, визнаючи доцільність історичної поетики, однак не сприймав спроби ізолювати літературу від соціальних чинників, а також редукувати зміст за рахунок осмислення ними формалістичних аспектів художнього тексту. В. Жирмунський був переконаний, що зміна літературних прийомів зумовлена не індивідуальними чинниками, а складним процесом зміни світоглядних установок суспільства. Так само й Якубський, виступаючи прихильником літературної еволюції, не обмежує її розгляд іманентним літературним рядом (як це бачимо у формалістів).

Для літературознавства 1920-х років класичний методологічний поділ історії за принципом генези й еволюції лишається чинним. Тому намагання Тинянова змістити увагу з генези на еволюцію літературного процесу Якубський сприймає критично. Для нього як представника марксистського літературознавства генетичний підхід до літературного факту межує із каузальністю його становлення.

Якубський намагається з'ясувати термін, що його впроваджує Тинянов – «літературна система». Якщо еволюція літератури – це «зміна систем», відповідно літературний процес – система. Проте визначення літератури як «особливої системи серед інших життєвих систем, зовсім не відокремлює її з цілісної життєвої системи; навпаки, в масштабі цілої життєвої системи вона стає окремою ідеологічною системою, зв'язаною з іншими ідеологічними системами та також обумовленою іншими сусідніми життєвими рядами (системами)». На думку Якубського, Ю. Тинянов вводить термін «система» як синонімічний до поняття «ряд», що відразу змінює його статус, надаючи йому «своєрідної складності». Російський вчений вбачає системність як у літературі, так і в конкретному художньому творі, що певною мірою є перенесенням сосюрівських лінгвістичних положень у царину літературознавства. Якубський не вдається до ширшої обсервації поняття системи, ніж того, яке запропоноване Тиняновим, але в плані уточнення вносить розрізнення не характерне для нього, а саме виділяє в межах системи два її елементи: «певну ідеологічну та словесну системи», поза ними Якубський не мислить літературного твору. Слід зауважити, що стаття Тинянова «Про літературну еволюцію» (1927) містила якісне поглиблення й розширення формалізму в бік міжсистемного підходу. Якубський, з властивою йому манерою інформатора, не вдається до глибоких узагальнень, а лише констатує важливість поглядів Тинянова для марксистського літературознавства.

У цілому реконструйовані погляди Тинянова суголосні власним поглядам Якубського. Він схильний розглядати літературний прийом у контексті цілого твору як елемент системи у формальному й соціологічному вимірах. Якраз постійне апелювання до соціологізму й визначає характер коректив, які Якубський намагається вносити в погляди Тинянова.

Реконструюючи далі позицію Тинянова, Якубський звертає увагу на поняття «функція», що визначається співвідношенням та взаємною обумовленістю елементів літературного твору. Кожний такий елемент (засіб, прийом) в певній системі літературного твору є функцією одного, в іншому літературному творі – функцією може зовсім іншого; ця функція певного елемента є функція конструктивна: її роль залежить від загальної конструкції системи того чи іншого літературного твору. Відповідно, «кожний з елементів у конструкції всієї літературної системи може мати щоразу особливу роль». Тинянова це провадить до «можливості іманентного вивчення певного літературного твору без зв'язку його з усією системою літератури та можливості іманентного вивчення певного літературного елемента без зв'язку його з всім літературним твором». Якубський це припускає лише за умови, якщо «для нього зараня встановлена співвідношення певного елемента до всього твору чи співвідношення певного твору до певної системи літератури». Тому «вивчення, наприклад, ізолюваних жанрів літературних поза тою жанровою системою, що з нею вони співвідносні – є безцільно й неможливо».

Так само Якубського цікавить впроваджене Тиняновим поняття «домінанти», яке власне належить не Тинянову, а психологові Ухтомському, який присвятив йому ціле дослідження. Її наявність зумовлює ту літературну функцію, завдяки якій художній твір входить до загальної літературної системи. Якубський, аналізуючи роман Панаса Мирного й

Івана Білика «Хіба ревуть воли, як ясла повні?», якраз і виділяє домінують цього твору, класифікуючи його як явище не лише ідеологічне, але й формалістично-новаторське для української літератури.

Наріжним каменем для Якубського в аналітиці формалізму, власне як і більшості «неформалістів», лишається питання про взаємовідносини літературного ряду з іншими сусідніми нелітературними життєвими рядами. Поняття побуту про яке заговорили формалісти суголосно постає й у вітчизняному літературознавстві В. Коряк, М. Зеров та ін. Якубський цьому питанню присвячує окрему статтю «До справи літературного побуту» (1927). Пов'язаність побуту із мовою як певною літературною функцією дає можливість Якубському вбачати в ній пряме відсилання до соціології, а відповідно й вираження предмету дослідження.

Якубський прагнув розглядати формалізм як один із аналітичних методів літературознавства, вказуючи на межі предмету його дослідження. Він досить ретельно оберігав літературознавчий аналіз як від еkleктизму, так і від вузько формалістичного підходу водночас, тяжіючи до синтетизму, в якому прагнув об'єднати всі оперативні-аналітичні методи літературознавчого дослідження. Лишаючись прихильником літературознавчого синтезу, він проаналізував і спробував апробувати наявні формалістичні поняття і категорії, запропонувавши власну модель цілісного літературознавчого аналізу.

Список використаної літератури

1. Костенко Н. Борис Якубський – теоретик українського вірша / Н. Костенко // Якубський Б. Наука віршування. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2007. – С. 6–19.
2. Якубський Б. Соціологія літературних впливів / Б. Якубський // Літературна газета. – 1927. – № 13. – С. 3–4.
3. Якубський Б. До «реабілітації» форми в мистецтві (Про одну з розв'язаних проблем літературознавства) / Б. Якубський // Життя й революція. – 1927. – № 5. – С. 220–230.
4. Якубський Б. До взаємин марксістської методи з старими методами літературознавства / Б. Якубський // Життя й революція. – 1927. – № 1. – С. 54–65.
5. Якубський Б. До еволюції літературних жанрів / Б. Якубський // Літературна газета. – 1927. – № 6. – С. 1–2.
6. Якубський Б. До законів еволюції літератури / Б. Якубський // Літературна газета. – 1927. – № 3. – 21 квітня. – С. 5.
7. Якубський Б. Життя молоде (Спроба літературної характеристики «Київських плужан») / Б. Якубський // ЧШ. – 1925. – Кн. 9. – С. 169.
8. Якубський Б. Культура та стиль / Б. Якубський // Літературна газета. – 1928. – № 3. – С. 5.
9. Якубський Б. Нові досягнення марксизму в літературознавстві / Б. Якубський // Гарт. – 1927. – № 4/5. – С. 84–96.
10. Якубський Б. Проблема літературної еволюції / Б. Якубський // Життя й революція. – 1927. – № 7/8. – С. 23–28.
11. Якубський Б. Українська література за десять років революції / Б. Якубський // Гарт. – 1927. – № 6/7. – С. 125–130.

В статье анализируются литературоведческие взгляды Бориса Якубского на формализм, в особенности на такие понятия, как «литературная эволюция», «литературное влияние», «литературная система».

Ключевые слова: формализм, литературная эволюция, литературное влияние.

In the article study of literature looks of Boris Jakubskij are analysed to formalism, in particular on such concepts, as a «literary evolution», «literary influence», «literary system».

Key words: formalism, literary evolution, literary influence.

Надійшло до редакції 12.07.2011.